

UN PRESTIGIOS FOLCLORIST MARAMUREȘEAN POMPEI HOSSU-LONGIN

PAMFIL BILȚIU
Baia Mare

În galeria colaboratorilor de seamă ai revistei "Izvoarașul", numele lui Pompei Hossu-Longin stă înscris la loc de cinste. El face parte din atmosfera de elan a interesului pentru folclor de la începutul acestui veac, când o pleiadă de dascăli dăruiti și pasionați, animați de sentimente patriotice, au depus strădanii neobosite pe ogorul nedestelenit încă al valorificării acestui inestimabil tezaur care este folclorul românesc.

Dascălul, la care pasiunea pentru folclor făcea parte însăși existența lui, s-a născut la 30 august 1897 în localitatea Cormeniș, județul Cluj, fiind al optulea copil din cei unsprezece ai învățătorului Gheorghe Hossu-Longin, care făcea parte dintr-o veche familie românească care a dat neamului mai mulți bărbați iluștri. Urmează școala primară în satul Săliște, comuna Băsești, avându-l ca dascăl pe tatăl său, gimnaziul la Cehul Silvaniei, iar școala normală la Gherla. Începuse să studieze pedagogia la Academia teologică din Budapesta, dar nevoile materiale îi silesc să-și întrerupă studiile după numai două semestre. În 1916 își începe cariera de învățător, în satul Tămășești, comuna Băsești, unde se distinge ca un animator de clasă al vieții spirituale și obștești, trimitând la învățătură "mai înaltă" numeroși fii de țărani din sat. Patriot înflăcărat, cu adâncă înțelegere al mersului istoriei neamului, în timpul Unirii înființează o gardă națională, care îi atrage condamnarea la moarte, dar reușește în cele din urmă să fugă, fiind ajutat de un subofițer consătean.

O a doua mare etapă a vieții sale se consumă după mutarea la Școala primară a Societății miniere din Petroșani, unde a pus umărul la intensificarea mișcării culturale și naționale, făcând dovada "unui român înfocat și cu inimă, care a muncit mult pentru ridicarea neamului nostru". Între realizările pe această linie, consemnăm înființarea Agenției Aстреi, în cadrul căreia a organizat un muzeu. O vie activitate culturală a desfășurat în cadrul Cercului cultural al învățătorilor, Casinei Române, a Societății culturale Sf. Pavel, precum și în cadrul garnizoanei din localitate.

Vremurile turburi i-au hărăzit un pelerinaj continuu în căutarea unei vieți mai bune. După ce a funcționat 17 ani ca dascăl la Vulcan (1932-1949), a lucrat ca dascăl la Sângeorz Băi unde se află și mormântul său și unde s-a stins din viață în 1962.

Cercetarea arhivei sale pusă la dispoziția noastră de către fiul său, Prof. Iuliu Hossu din Baia Mare, ne conturează o personalitate complexă cu o activitate pe cât de bogată, pe atât de variată. A dovedit pasiune pentru limba veche și înțeleaptă. Lucrearea sa "Graiul din Valea

„Jiului” a fost premiată de Muzeul limbii române, coordonat de Sextil Pușcariu și îi aduce cea de-a doua premieră din partea Muzeului de la Cluj.

Multe dintre lucrările sale rămase în manuscris ne pun în lumină activitatea sa pe tărâm didactic susținută, dublată de una de propagare a cunoștințelor cultural-științifice și economice pusă în slujba prosperității neamului. Sunt notabile astfel lucrările: „Album de caligrafie” lucrare de o excepțională valoare, „Desen după natură”, „Predarea scris-cititului”, „Alcoolismul și igiena populară”, „Conferințe pentru cercurile culturale învățătoresți”, „Prin industrie și comerț spre fericirea României”, „Geografia în școala primară” (apărută în revista „Vatra școlară”). Pompei Hossu-Longin și-a încercat condeii și în domeniul creației originale, reușind să publice la Editura Noastră piesa în trei acte „Uciagașul”, în primitivă de critica vremii.

Dar pasiunea de bază a acestui distins dascăl rămâne folclorul, care ia naștere la el încă din copilărie, când, așa cum însuși mărturisește, a început a aduna piese de folclor „cu multă plăcere”. O bogată activitate de strângere a plasmuirilor anonime desfășoară în anii șederii sale la Școala Normală din Gherla. Aceste piese s-au păstrat adunate într-un caiet datând din anul 1915 intitulat „Culegere de cântece populare și versuri de război”. Era vremea când, așa cum însuși mărturisește, a început să adune „în mod timid și neplanificat folclorul”.

Debutul în folclorică și-l face la revista „Izvorașul”, așa cu limpede reiese din mărturisirile sale, intitulate „Cum am devenit folclorist” (Izvorașul, nr. 6-9 iun-sept, 1939). În aceste mărturisiri recunoaște rosturile de școală ale publicației, atenționând că în ea a descoperit „regulile care trebuie ținute cu sfințenie la adunarea folclorului”, după cum menționează că tot din paginile ei a aflat noțiuni legate de definirea și domeniul folclorului. „Am învățat că prin folclor nu se înțeleg numai doinele, horele, chiuiturile, bocetele și colindele”.

Nu putem omite considerațiile lui Pompei Hossu-Longin legate de multiplele rosturi ale acestei reviste-școală legate de formarea tinerilor folcloriști, între care încurajarea și aprinderea interesului și dragostei față de comorile neamului nostru. „În poșta redacției găsesc câteva șire ale Păr. Dumitrescu-Bistrița, care m-a străbătut până în adâncul inimii. Erau câteva cuvinte de încurajare. Din acel moment am început culegerea sistematică a folclorului românesc”.

Rezultă din cele citate de noi esențiala contribuție a revistei la formarea lui ca folclorist. Tocmai de aceea simte nevoia să întoarcă recunoștințele lui adresate publicației și deopotrivă mentorului ei. „Aceste puține șire doresc să fie privite ca o adâncă recunoștință din partea mea pentru drăgălașa revistă „Izvorașul” și vrednicul ei rector Sf. Sa Părintele Gh. Dumitrașcu-Bistrița, căci prin revista „Izvorașul” am ajuns ceea ce sunt azi, folclorist, dacă vreți publicist... deci sunt adânc recunoscător revistei și inimosului ei director, căruia îi doresc viață îndelungată și fericire perfectă spre a putea munci cu însuflețire pentru eternizarea acestor producții ale geniului românesc”.

Din acest articol reiese că Pompei Hossu-Longin și-a început colaborarea la "Izvorașul" încă din 1923, pe când funcționa ca dascăl la Școala din Vulcan și se pare că ea a continuat până la începerea ei în 1940, deoarece în 1939 găsim materiale semnate în publicația amintită.

Activitatea folcloristică a lui Pompei Hossu-Longin se întinde pe parcursul a cinci decenii, vreme în care a colaborat la mai multe reviste ale vremii, dintre cele mai prestigioase cum ar fi cele de folos lor "Șezătoarea", "Comoara satelor", "Doina", dar a colaborat și la "Lamura" ori "Ramuri - Drum Drept".

Desele lui mutări cu serviciul i-au facilitat culegerea unui material folcloric și etnografic nu numai bogat, dar și pe un spațiu întins, acoperind zone și localități neexplorate până atunci cum ar fi zona Codru și Chioar din Maramureș, Valea Jiului, pe care a explorat-o amplu în monumentală sa monografie intitulată "Valea Jiului".

O contribuție notabilă a activității sale folcloristice o constituie răspunsurile la chestionarele de Crăciun și Anul Nou lansate de Romulus Vuia. Documentele vremii conțin aprecieri, ca urmare a răspunsurilor sale la Chestionarele Arhivei de folclor din Cluj unde aflăm notat: "cunoscutul folclorist răspunde cu un material bogat și interesant".

Materialul cules de către Pompei Hossu-Longin de pe teren face dovada unui folclorist bine orientat, mereu ocupat de varietatea materialului și lărgirea sferei de investigație, așa cum ne dovedesc documentele păstrate în arhiva sa sau materialele din publicațiile vremii care au întrunit exigențele unor personalități marcante, între care și Nicolae Iorga.

Încă din perioada colaborării la revista "Izvorașul", Pompei Hossu-Longin a căutat să depășească stagiul unui simplu culegător de folclor, când însoțește unele materiale cu comentarii. Ne slujesc drept argument pe această linie materialele "Strigăturile de cununie", "Umorul în poezia noastră populară", "Matei Corvin în literatura populară" care au apărut în "Izvorașul" între anii 1935-1939.

Încercările sale de interpret și teoretician al creației populare le găsim expuse cel mai bine în articolele sale ce alcătuiesc un serial intitulat "Folclorul românesc" publicate în "Vatra școlară" din 1928. Articolele sale din acest serial cuprind însă notații modeste, cu multe concepții preluate de la predecesori influențate mai ales de pașoptiști, Alecsandri fiind adesea citat și îndelung elogiât. Totuși articolele în discuție ne revelează un folclorist la curent cu ideile care erau la modă în folcloristica vremii.

Trebuie să subliniem intenția lui Pompei Hossu-Longin de a valorifica cel puțin în parte din bogatul material adunat în chipul culegerii de sinteze. Documentele existente în arhiva sa ne informează că în 1928 avea pregătite pentru tipar lucrările: "Țăranul român și cântecele sale", "Chiuitori și strigături la joc" și lucra intens la Monografia Văii Jiului, având redactate 1200 de pagini din cele peste 6000 câte a însumat ea în final. În 1928 face un apel prin intermediul revistei "Doina" "către toți oamenii de bine", prin care solicita să se aboneze la lucrare

pentru a o putea încredința unei case de editură, fie și într-un număr redus de volume, date fiind greutatea financiară din pragul crizei economice dintre anii 1929-1933.

Ca etnograf Pompei Hossu-Longin s-a dovedit a fi bine orientat, tinzând către lărgirea sferei de investigație, în care scop cercetează unele aspecte și sectoare încă neluate în atenție de către specialiști: între podurile caselor sau subteranele minelor. În vederea ilustrării adecvate a lucrării s-a specializat în fotografie, executând numeroase fotografii pe plăci fotografice, dintre care mai multe s-au pierdut.

Din truda sa de-o viață, Pompei Hossu-Longin a dat publicității puțin. În 1929 vede lumina tiparului broșura "Valea Jiului din Ardeal", la Editura Cartea Românească, care s-a bucurat de o bună primire. O lucrare cu caracter didactic, demnă de consemnat pentru actualitatea ideilor este "Importanța folclorului pentru educație", apărută la Editura Noastră în 1933, în care susține promovarea creației folclorice în manualele școlare datorită atractivității ei și valențelor educative pe care le conține.

În contextul folcloristicii noastre numele lui Pompei Hossu-Longin ocupă un loc însemnat, pentru strădaniile sale de a îmbina armonios munca de catedră cu cea de cercetare, căutând să scoată la lumină tot ce este valoros din ce a creat poporul în cartea lui de inestimabilă valoare, folclorul.